

Rapport

Kvikneleia

-Hva som er kartlagt, forslag til videre
kartlegging og videre arbeid

Vegar Hyttebakk

STIFTELSEN VOLLAN GÅRD

DATO: 05.02.2018

Info

Oppdragsgiver: Stiftelsen Vollen Gård

Fylke: Hedmark og Sør-Trøndelag

Kommune: Tynset og Rennebu

Kulturminnetype: Vei og andre kulturminner i nærheten av befarte veier

Datering: 1300-tallet (Klopp)

Initialer: Vegar Hyttebakk (VH), Mari Sliper (MS)

Sammendrag

Hyttebakk, V. 2018: *Kvikneleia – Hva som er kartlagt, forslag til videre kartlegging og videre arbeid*, Innset.

Fra tidligere rapporter som har benyttet arkeologiske befaringer, skriftlige og muntlige kilder, gravfunn og Kviknekirkas plassering hvor pilegrimsleia gikk gjennom gamle Kvikne kommune (Hyttebakk, 2014, 2017), kan det nå skimtes hvor hovedleia gjennom Kvikne har gått. Ut fra disse opplysningene er det her forsøkt å oppsummere hvilke strekninger som er sikre, strekninger som må undersøkes nærmere og alternative strekninger som anbefales å brukes på grunn av sikkerhetshensyn.

Nøkkelord: Kartlegging av Kvikneleia – kulturminner tilknyttet vei – forslag til mulig trase for Kvikneleia – aktører.

Innhold

Sammendrag.....	2
Bakgrunn for prosjektet.....	4
Severdigheter, overnatting, butikk.....	5
Sikker lei, trase som foreslås undersøkes ytterligere, og severdigheter	7
Sparsjøenvollan – Bubakk	7
Bubakk – Estensvollan	9
Estensvollan – Storåsen.....	10
Storåsen – Vollan Gård	11
Vollan Gård – Kviknekirka	12
Kviknekirka – Botnan	13
Botnan - Smedsætra	14
Smedsætra - Farmannsfjellet	15
Oppsummering	16
Samarbeidspartnere og medhjelpere.....	16
Medhjelpere	16
Arbeidsoppgaver	16
Ønskede ringvirkninger	17
Litteratur	18

Bakgrunn for prosjektet

I forbindelse med Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) arbeid for å begrense menneskelig aktivitet i kjerneområdet til villreinen i bl.a. Forollhogna, har de gitt ut midler til å heller øke den menneskelige aktiviteten i randsonene. Tre aktører i Forollhogna området, deriblant Stiftelsen Vollen Gård, søkte og fikk midler. Midlene skal gå til å kartlegge resterende delene av Kvikneleia og merke den opp til bruk for brukere, samt lage informasjonstavler og integrere dette inn i digitale kartsystemer som app på tlf. Vi har en intensjon om at prosjektet skal være gjennomført ila. 2020.

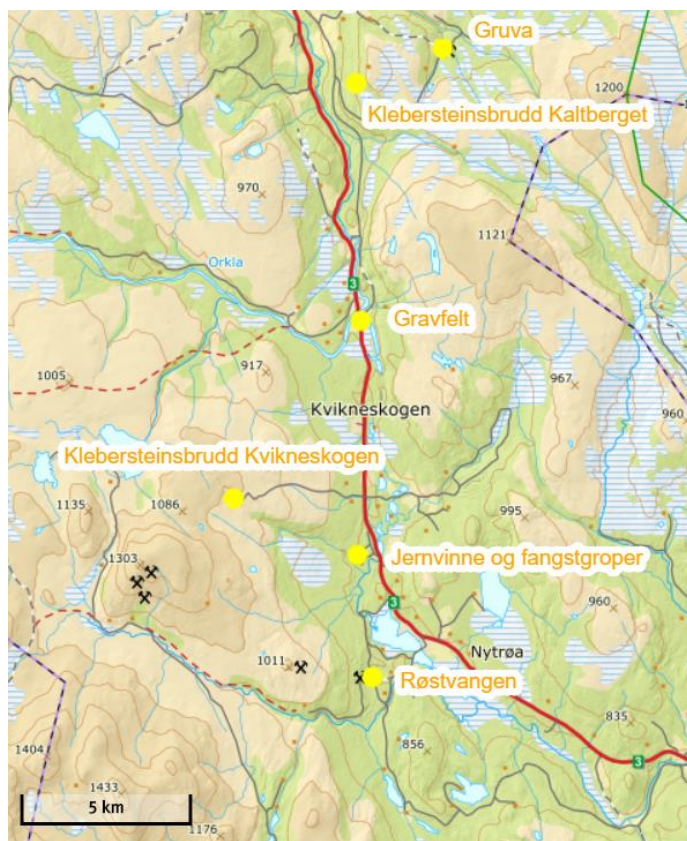
Figur 1: Området som skal kartlegges og tilrettelegges strekker seg fra Sparsjøvolla i syd til Kongsvarden/Farmannsfjellet i nord, via Kvikne kirke. Kart: Kartverket. Ill.: VH.

Denne rapporten skal vise hvor langt vi har kommet med kartlegginga av Kvikneleia, hva som gjenstår å kartlegge for at vi skal få en helhetlig vei gjennom området som skal undersøkes, og hvilke kulturminner i området som kan være interessant for brukere.

Det har blitt foretatt flere befaringer i Kvikne- og Innsetområdet der gamle leier har blitt undersøkt. Jeg mener nå at vi kan se konturene av den gamle hovedleia gjennom Kvikne, men det gjenstår å kartlegge flere steder. Når man skal tilrettelegge leia for brukere, må man ta hensyn til sikkerhet, formidling og lokale severdigheter, men også moderne infrastruktur som f.eks. veier, bebyggelse og dyrkamark.

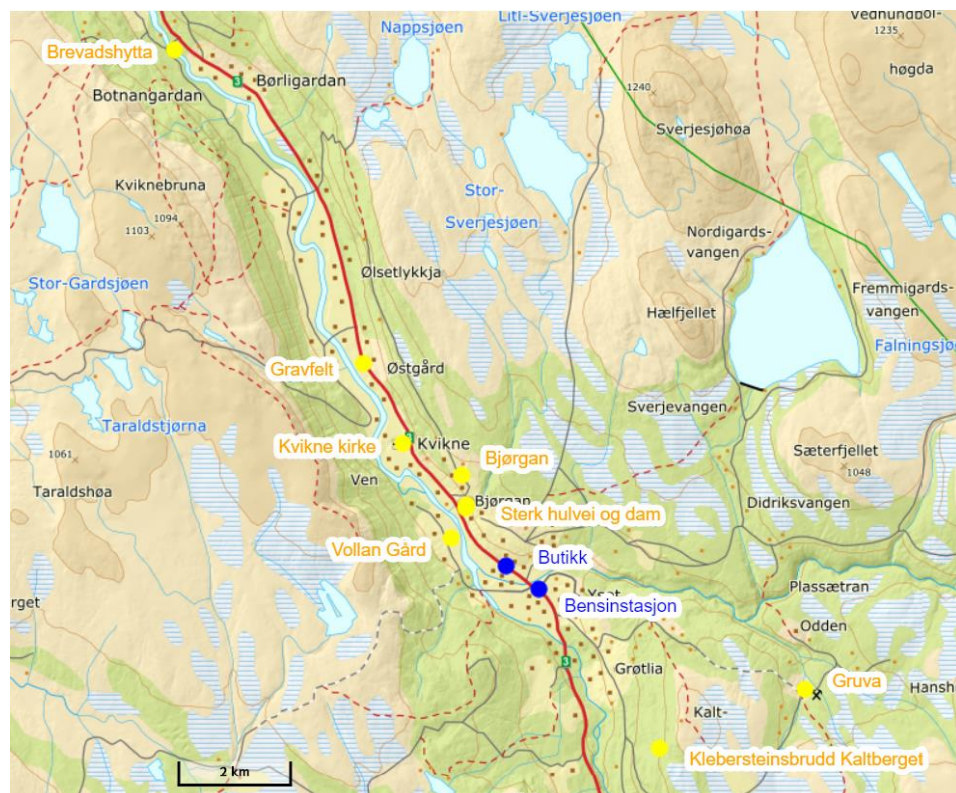
Severdigheter, overnatting, butikk

For å gi en god opplevelse til brukerne er det hensiktsmessig å legge leia via severdigheter,

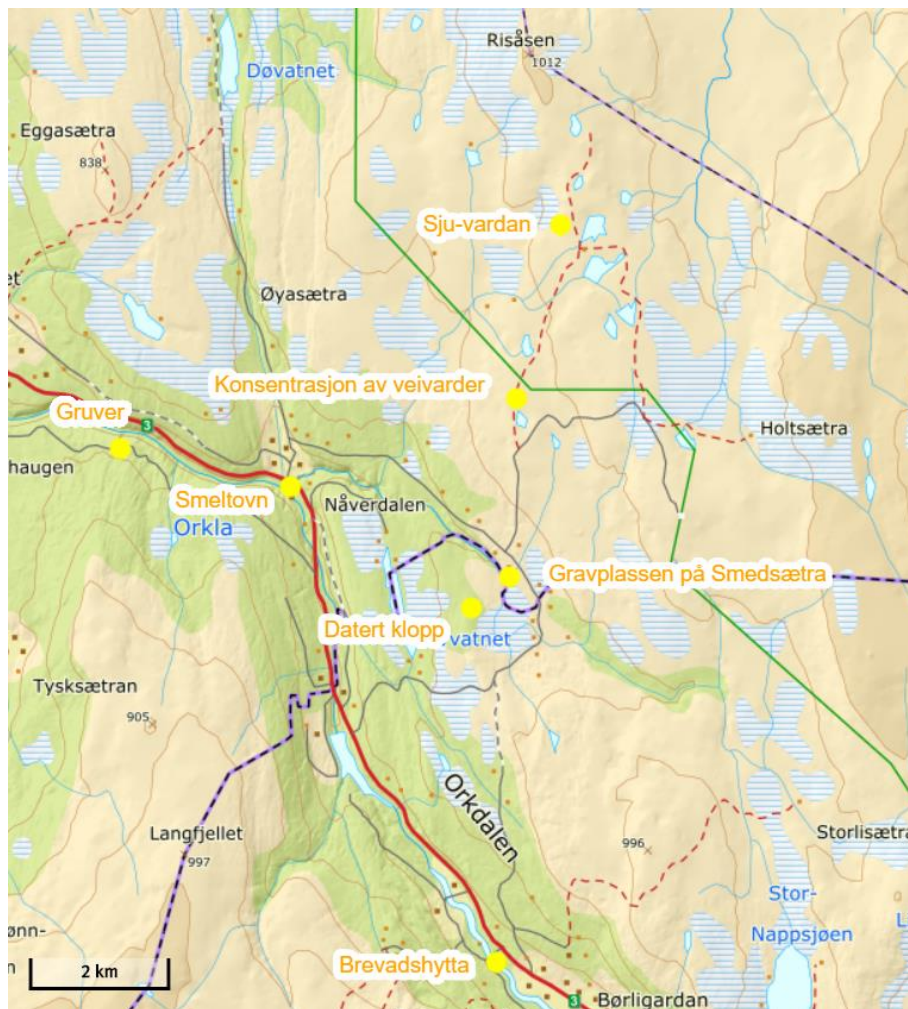

overnattingsmuligheter og butikk, som ikke ligger langt unna det som blir oppfattet som Kvikneleia. De tre kartene nedenfor viser noen av severdighetene på Kvikne og Innset, butikken og bensinstasjon på Kvikne (hotellet er ikke i drift) (figur 2 til 4). Per dags dato er det ikke overnattingsmuligheter i området mellom Sparsjøvolla og Kongsvarden/Farmannsfjellet. Her kan folket på Innset og Kvikne bidra hvis de ønsker det. Bed and Breakfast har blitt foreslått til konsept.

Figur 2: Serverdigheter er merket gult. Kart: Kartverket. Ill.:VH

Figur 3: Serverdigheter er merket gult. Butikk og bensinstasjon merket blått. Kart: Kartverket. Ill.:VH

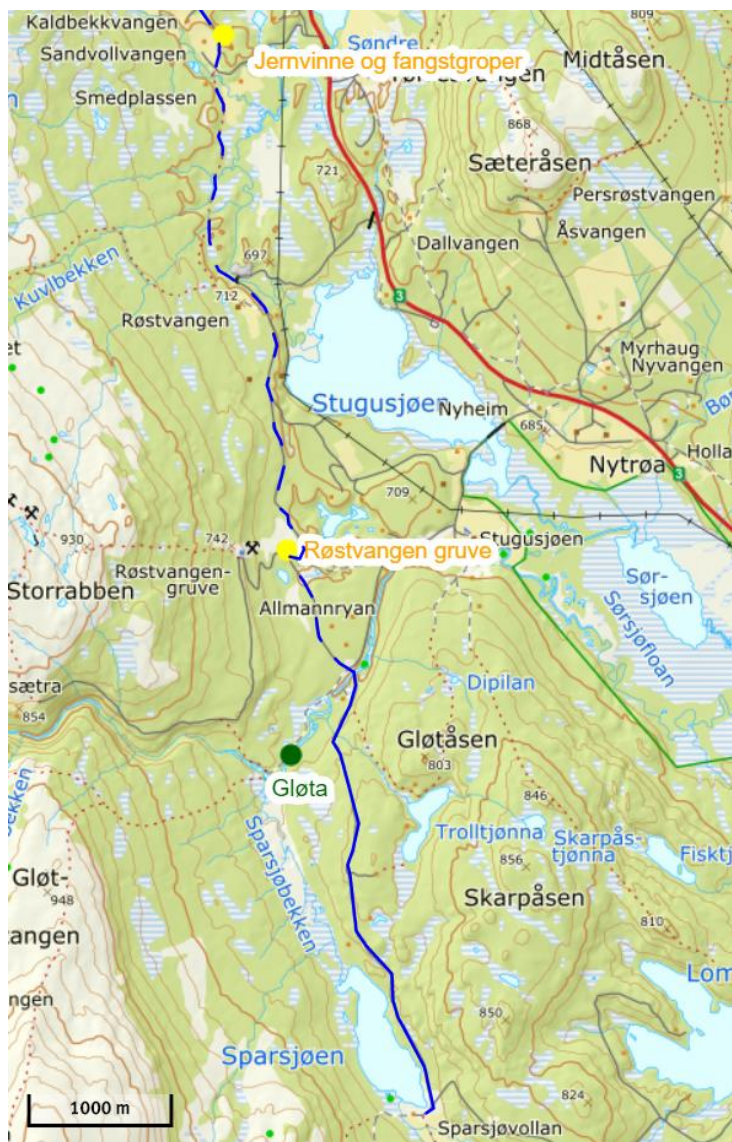
Figur 4: Serverdigheter er merket gult. Kart: Kartverket. Ill.:VH

Sikker lei, trase som foreslås undersøkes ytterligere, og severdigheter

Jeg vil nå presentere Kvikneleia fra Sparsjøvollen i sør til Kongsvarden/Farmannsfjellet i nord. Deler som det er overveiende sikkert at leia har gått og usikre områder vil bli presentert fortløpende, men også alternative strekninger der det er mest hensiktsmessig å legge leia på grunn av sikkerhet og severdigheter. Grunnlaget for forslagene vil støtte seg på de nevnte undersøkelsene (Hyttbakk, 2014, 2017). Ved hjelp av oppmåling på kart, er traseen ca. 56 km.

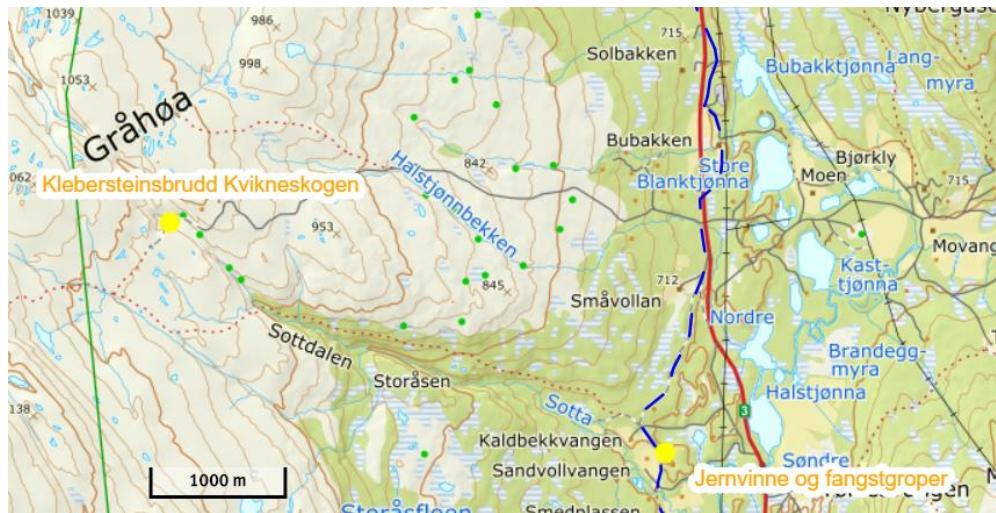
Sparsjøenvollan – Bubakk

Vi starter fra Sparsjøvollen og følger veien nordover. Langs veien og på østsiden av Sparsjøen finner vi en mulig veivarde som nå ser ut til å være en grensestein. Hvis man tar utgangspunkt i at de krysset Gløta nær der Gløta bru ligger i dag, er det trolig at de gikk vest for vannet som ligger øst for Røstvangen gruve. Dette vannet er trolig dødisgrop, sett fra kart. Kan også være bygd i tilknytning til Røstvangen gruve. Ved Røstvangen gruve kan brukerne lære om

Figur 5: Strekningen Sparsjøvollen - Gløta (sannsynlig). Gløta – Kaldbekkvangen (mulig). Kart: Kartverket. Ill.: VH.

historien om gruvevirksomheten der. Videre nordover til Røstvangen gård, langs den gamle veien, er det fint å tørte å gå. Ligger på et kaste. Mellom Røstvangen gård og Bubakk anbefales det befaringer, selv om leia trolig gikk langs den gamle veien via setrene Såttdalen og Kaldbekkdalen. På Kaldbekkdalen er det funnet jernvinneanlegg, og ut fra beliggenheten ligner dette anlegg fra eldre jernalder (500 f.Kr.-600 e.Kr.). Også flere fangstgroper ligger i nærheten. Disse kulturminnene kan tilrettelegges for brukerne hvis man får med grunneiere. Dette stedet har også potensiale til å formidle seterkultur. Norges eldste klebersteinsbrudd ligger på Kvikneskogen, men ligger for langt unna leia til at den kan knyttes til den. En egen gren fra leia kan være en mulighet. Kanskje i samme trase som oppetter Såttdalen og langs søndre Støsætervei (sti/mulig kjerrevei). Søndre Støsætervei er vardet når man kommer opp på fjellet (det vites ikke om veien er vardet lengre ned mot Kvikneskogen. Under

gruvediden ble skogen på Kvikneskogen hogd ut, og den dag i dag ser vi

Figur 6: Kaldbekkdalen - Bubakken (mulig). Kart: Kartverket. Ill.: VH.

konsekvensene av dette gjennom at skogen ikke har kommet tilbake. Når brukerne har den kunnskapen og går over Kvikneskogen, får de mer forståelse hvor sårbar naturen kan være.

Bubakk – Estensvollan

Nord for Bubakk finnes det en varde som trolig er en veivarde. Denne ligger ved en vei. Ca. 200 m NØN for varden finner vi en hulvei, og fra denne hulveien går det en sti mot N. Herfra

til Estensvollan er det ikke befart. Trenger befarings. Ut fra kart og observasjon fra Rv3, er det trolig at leia har gått omtrent der veien går i dag. Videre nordover er det trolig at veien har gått på vestsiden av myrområdet som ligger sør og øst for Steinkleiva. Ut fra navnet Steinkleiva kan veien ha gått over dette berget og så videre til Estensmoen/Estensvollan.

Figur 7: Bubakken - til Rv3 (Sikker). Rv3 - Estensmoen/Estensvollan (mulig). Kart: Kartverket. Ill.: VH

Estensvollan – Storåsen

Ved Estensmoen og Estensvollan har det ligget flere graver (usikkert om noen er uskadd). Noen av gravene er datert til Vikingetid. Her er det et potensiale til å formidle gravene opp mot ressursene i nærheten, og vadet over Orkla. For sikkerhetshensyn er det hensiktsmessig å

legge leia på østsiden av Orkla, og la den gå langs gammelveien (bygd 1800-tallet), til man kommer til brua ved Støa. Herfra bør det befares. Fra brua på Støa er det trolig hensiktsmessig å følge Orkla nedover til man møter veien opp til Storåsen. Her krysses Rv3, men det må legges til rette for god sikt for å unngå ulykker. Merking for gående over Rv3, kan også være en mulighet. Opp til Storåsen kan Storåsveien være et godt alternativ.

Figur 8: Estensmoen/Estensvollan - Rv3 via Nystøa (hensiktsmessig mtp sikkerhet). Rv3 - Storåsen (trolig). Kart: Kartverket. Ill.: VH.

Storåsen – Vollan Gård

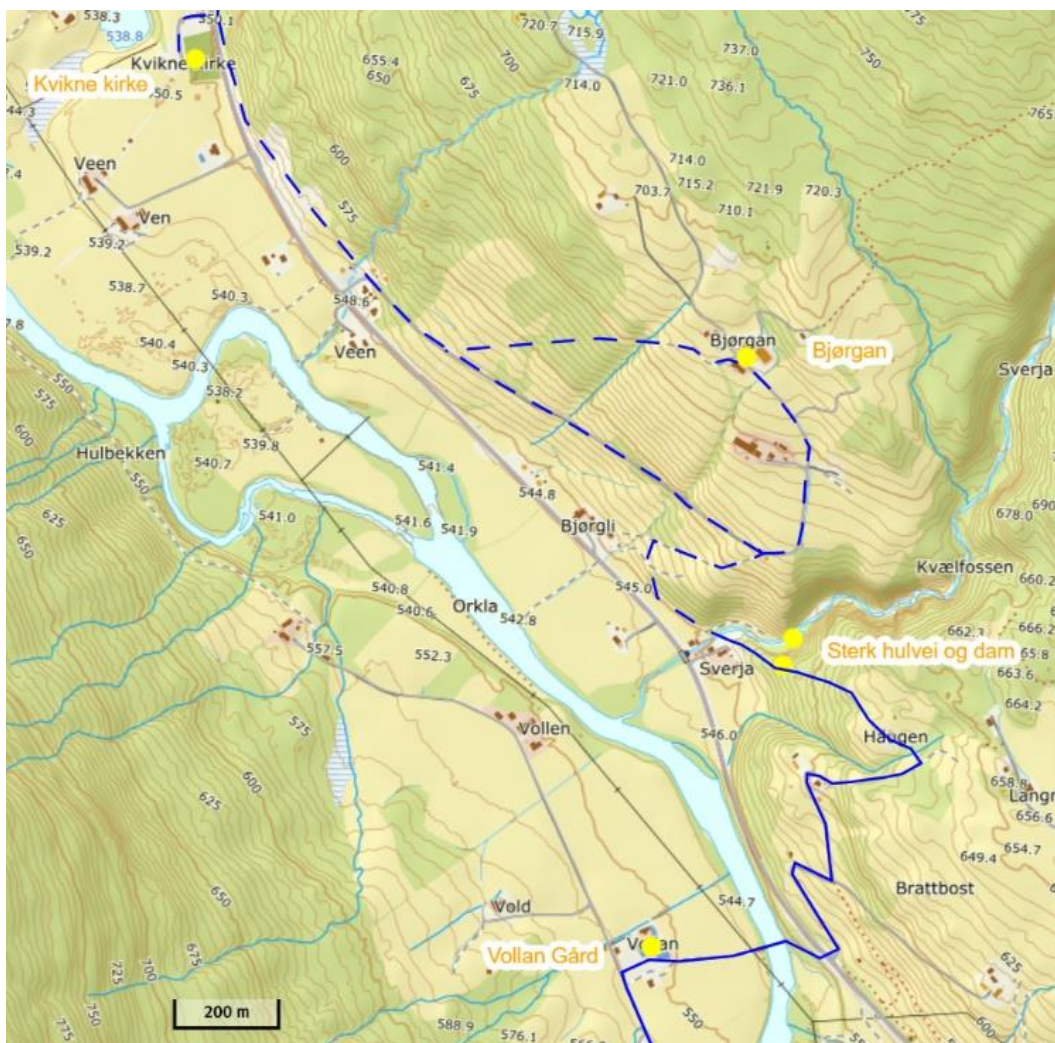
Fra Storåsen og nordover til Kleiva, skal det være en grei vei. Denne biten har jeg ikke befart. Fra Kleiva og nord til Vollan Gård er det befart. Her følger man en relativt tørr trasse. Når man kommer til Fortuna kan man velge flere veier, enten over Granengbrua, så langs Orkla til man kommer til Litjvadet og nordover til hotellet/bensinstasjonen via tunet på Nedgården. Her trengs det spesialtillatelse fra eierne fra Nedgården. Den mest hensiktsmessige veien slik jeg ser det, er å følge den gamle veien mellom Fortuna og Vollykkja som nå er utbyggt som tømmervei og videre følge bygdaveien der ifra til Vollan. Fra Vollan Gård kan man praktisk komme seg over til østsiden av Orkla, og videre langs gang og sykkelvei til butikk, bensinstasjon og Kvikne fjellhotell. Hva med en gårds kaffe på Vollan, lignende den på Neby på Tynset? Er det muligheter for overnatting på Vollan? Vollan et pilegrimssenter? Klebersteinsbruddet på Kaltberget og Gruva ligger for langt unna til at disse kulturminnene kan knyttes til Kvikneleia, men kan tilrettelegges som en avstikker fra leia.

Figur 9: Storåsen - Fortuna (trolig). Fortuna - Vollan Gård (hensiktsmessig mtp. Sikkerhet, men er også mulig). Kart: Kartverket. Ill.: VH.

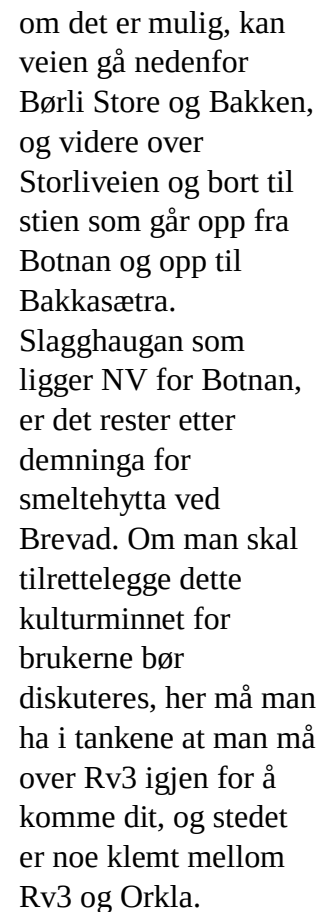
Vollan Gård – Kviknekirka

Fra Vollan Gård ser jeg det hensiktsmessig å krysse Orkla over Vollanbrua, videre krysse Rv3 og opp Handdrevet som er en gammel vei. Veien går opp til Haugen gård og ned igjen til Sverja gård via en kraftig hulvei og man kan se en eldre dam i Sverja bekken. For å ikke sjenere eierne ved Sverja gård har det vært en mulighet å lagd ei bru over Sverja bekken. Jeg har ikke befart området fra Sverja gård til Bakkasætra, og her må det undersøkes. Fra Sverja til Botnan har veien trolig gått lengre nede i Kviknedalen og da sannsynlig via gravene på Østgård/Frendstad, mulig omtrent der Rv3 går i dag, men på grunn av sikkerhet og opplevelsesverdi (slipper det meste av trafikkstøyen), ser jeg det hensiktsmessig å legge leia lengre opp. Midlertidig alternativ rute kan foreslås slik. Videre kan veien fra Sverja gå opp til veien som går opp til Bjørgan, Bjørnstjerne Bjørnsons fødested. Her er det mulig å besøke dette stedet. Fra Bjørganveien fortsetter man nedover på denne veien til man kommer til lille byggefeltet ved Rv3. Her trengs det trolig spesialavtale. Følger videre gjennom skogen på østsiden av Rv3 til Kvikne kirke og over på vestsiden av Rv3 og inn på kirkegården. Her trenger man sikkerhets tiltak for å begrense faren med å gå over Rv3.

Figur 10: Vollan Gård - Sverja (hensiktsmessig mtp. sikkerhet. Mulig deler av strekningen). Sverja - Kvikne kirke (hensiktsmessig mtp. sikkerhet og severdighet). Kart: Kartverket. Ill.:VH.

Fra Kviknekirka foreslås det at leia kan igjen gå på østsiden av Rv3, og nordover på oversiden av gjerdene. Ved Østgård/Frendstad er det graver. Disse er i dag trolig vanskelig å tilrettelegge på grunn av at de ligger helt ved et beboende våningshus. En annen ligger på den andre siden av Rv3, og man må gå gjennom tunet på Østgård/Frendstad for å komme dit. En mulighet kan være å sette opp informasjonstavle som viser hvordan gravene har ligget i landskapet, arkeologiskefunn og tradisjoner knyttet til gravfeltet. Videre hekter leia seg på skiløypetrasen i nord og følger den til veien som går opp til Litl-Nappsjøen. Så er det hensiktsmessig å følge veien opp til Litl-Nappsjøen et stykke til man går av veien på en sti og følger den langs en trasse til man kommer til Børli Store. Derfra går den på oversiden av Børli Store og videre langs oversiden av Bakken, krysser videre veien som går opp til Storli og etterpå bort til stien som går opp til Bakkasætre for så å følge den mot Nåvdalen. Alternativt

13

Botnan - Smedsætra

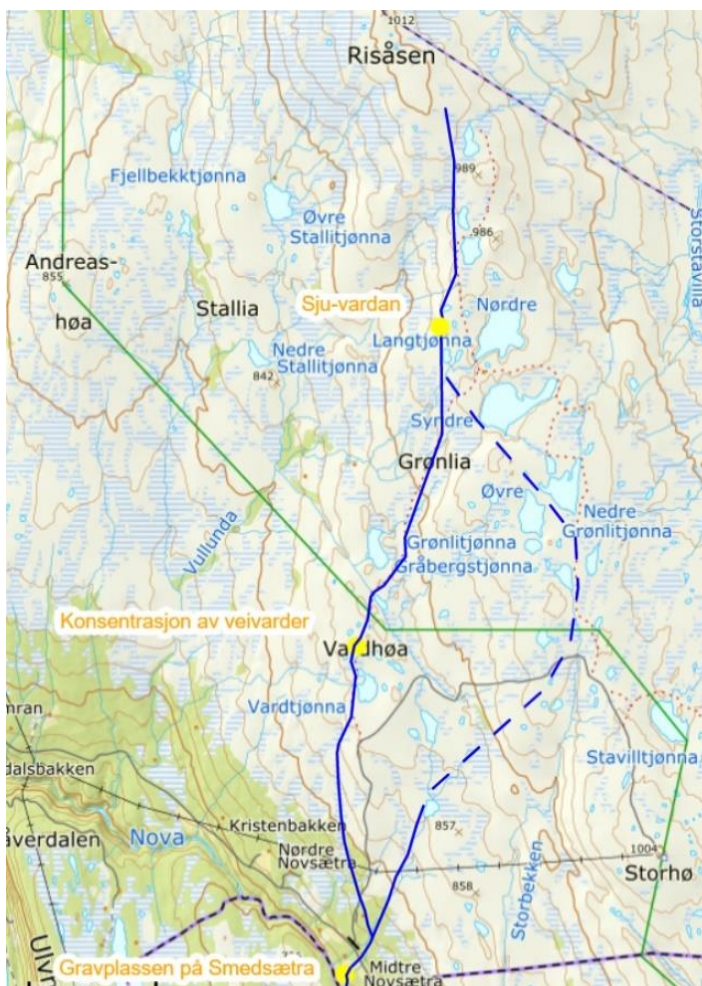
Det har vært sagt at stien opp fra Botnan til Bakkasætra er ei gammel lei. Stien bør undersøkes om man finner hulvei, klopper og veivarder. Det er mulig at denne stien er en forlengelse av leia over Nåvåsen. Videre opp denne stien kommer man på veien opp til Bakkasætra. Det har også vært sagt at stien har gått der veien til «søndre Nåvdalsveien» (via Bakkasætra) går i dag. Fra Bakkasætra og nordover på denne strekningen kan man se at den nyere veien kutter noen svinger på den eldre vei som var en kjerrevei. Nesten ved «søndre Nåvdalsveien» går kjerreveien «ut» av den nye veien og opp på ryggen av Nåvåsen. Her er stien noe tydelig og det er overveiende sannsynlig at allmannaveien har gått her. Blant annet er det funnet ei klopp som er datert til mest trolig 1300-tallet på nordenden av Nåvåsen. Etter denne kloppa skifter leia noe retning, og går mot Smedsætra over flere klopper og et vad. Disse kloppene er trolig av yngre dato. Den ene er C14-datert til trolig 1800-tallet. Severdigheter som smeltovnen i Nåverdalen og Nåverdalen gruve ved Innsetlia, ligger ikke langs eller ved Kvikneleia, slik at det blir vanskelig å knytte disse to kulturminnene til leia.

Figur 12: Botnan - Bakkasætra (mulig). Bakkasætra - Smedsætra (sannsynlig/sikker). Kart: Kartverket. Ill.:VH.

Smedsætra - Farmannsfjellet

Rundt Smedsætra er det veldig mye kulturminner og her har det tidligere vært foreslått å lage en kultursti. Her finner man mest sannsynlig en gravplass fra tidlig mellomalderen (rundt gravplass), og det har blitt argumentert fra arkeologer at her har det trolig stått et sælehus. Fra Smedsætra er det sannsynlig at leia har gått nordover ved hytta som ligger rett nord for Smedsætra og fulgt Synner Vangbekkens øst side. Et stykke oppover bekken ser det ut til at stien deler seg der den ene går over bekken og den andre forsetter langs bekken. Stien som går over på vestsiden av Synner Vangbekken, forsvinner fort, men kan trolig knyttes til en markert lei V for Storhøveien, som går opp til Vardhøa. Flere veivarder og trolig tre kast/varp ligger ved leia. Rett før man kommer opp til Vardhøa krysser ei annen lei som går fra lengre ned i Nåvdalen og skal etter opplysninger fra Ingvar Krokhaug være en sætervei og gå opp til Stavåsætra. Fra Vardhøa og opp til nesten toppen av Kongsvarden/Farmannsfjellet/Risåsen, går stien relativt rett nord og ved leia er det flere oppreiste veivarder, ei trolig varp/kast, og Sju-stenan. Den andre grenen går mer rett opp mot fjellet og her finner hulveier. Rett nord for hulveiene har det meg nylig blitt opplyst at der Storhøveien møter Storbekken og nordover, er det funnet klopper i myr, og at traseen ble i seinere tid brukt som traktorvei, dette bør undersøkes. Det er mulig at hulveistrukturene lengre sør, og den mulige kloppa kan knyttes sammen.

Figur 13: Smedsætra - Risåsen/Farmannsfjellet (sannsynlig/sikker. Strippet strek mulig alternativ lei). Kart: Kartverket. Ill.:VH.

Oppsummering

Jeg har nå presentert hvor jeg mener deler av leia har gått, hvor det kreves flere befaringer, og kommet med alternative strekninger som en erstatning til deler som er trolig ødelagt av nyere veier, dyrking andre strukturer. Trolig har veien flere steder gått omtrent der Rv3 går i dag, men på grunn av sikkerhet og opplevelsesverdi ser jeg det hensiktsmessig å legge leia litt utenfor disse områdene. Store deler av denne leia har blitt studert gjennom kart slik at det anbefales å befare traseene før man tar endelig avgjørelse hvor leia skal gå.

Samarbeidspartnere og medhjelpere

For å få en bedre gjennomføringsevne og en sterkere lokal forankring av prosjektet, mener vi det er lurt å engasjere lag som har interesse i det berørte området. Dette som for eksempel Innset og Ulsberg grendalag og Kvikne utvikling.

Innset og Ulsberg grendalag ble kontaktet i februar 2018 angående med å bidra i prosjektet. Usikkert hvor mye de ønsker å bidra. Undertegnede har blitt leder i Innset og Ulsberg grendalag og vil ta dette opp igjen i styremøte 5 april 2018.

Kvikne utvikling ved Egil Veen ønsker å bidra i dette prosjektet. Veen har kommet med flere gode ideer til å løse overnattingsproblemet.

Medhjelpere

Gruppe 1 viser hvem som er med i hele prosjektet. Gruppe 2 viser hvem som er med deler av prosjektet.

Gruppe 1: Arnfinn Storli er kjent i på Kvikne og da særlig Storli området, nord i Kvikne. Han har brei erfaring fra forsvaret og ønsker å bidra med å gjennomføre prosjektet.

Det ønskes at flere blir med i Gruppe 1. Per Hvamstad og undertegnede diskuterer dette videre.

Fotograf: Marianne Dolpen er en flink hobbyfotograf og har også stilt ut bilder som hun har tatt. Hun ønsker å ta bilder av leia for å integrere dette i markedsføring og informasjonsløsninger.

Arbeidsoppgaver

Arbeidsoppgaver til samarbeidspartnere og medhjelpere vil være:

- Være med å planlegge hvor den mest hensiktsmessige leia bør gå, mtp severdigheter, sikkerhet med mer.
- Diskutere mulighetene for overnatting for reisende.
- Delta på arkeologiske befaringer.
- Rydding av leia.
- Merking av leia.

Det er begrensede midler så alt blir gjort på dugnad. Kostnader til mat og kjøring vil bli dekket.

Ønskede ringvirkninger

Vi håper dette prosjektet vil bidra med å øke aktiviteten i området, og at Kvikneleia og de severdigheter som ligger i nærheten vil gi en lærerik og inspirerende opplevelse, og vise frem at bygdelagene Innset og Kvikne har mye å by på av kultur, historie og natur. Det er også forhåpninger til at det vil gi økonomiske positive ringvirkninger til nærbutikk og turisme. Vi regner med at tiltaket vil gi en positiv helseeffekt både for mennesker og dyr. Dette som at villreinen vil få mindre press ved at man tilrettelegger heller veier i randsonene og gjør disse områdene mer attraktive for folk flest enn veier i kjerneområdet. Hos mennesker forventer vi at tiltaket vil gi lokale, friluftsturister, hytteeiere og skoleelever lyst til å bruke Kvikneleia på en aktiv måte, og forhåpentligvis lyst til å være med drifte den, men også gi rom for drømmer som næringsutvikling.

Litteratur

- Hyttebakk, Vegar. (2014). Den gamle ferdselsvegen mellom Kvikne i Hedmark fylke og Soknedalen i Sør-Trøndelag fylke over Farmannsfjellet (s. 87).
- Hyttebakk, Vegar. (2017). Pilegrimslei og Byvei gjennom gamle Kvikne kommune-Fra Sparsjøvolden til Nåvdalen. Tynset.